

بررسی تطبیقی سبک زندگی ساکنین بافت فرسوده و جدید شهرستان کاشان

مریم روحی^۱، فاطمه تورنجی پور^۲

چکیده:

یکی از جلوه های عینی و ملموس هویت تاریخی هر شهری در بافت های سنتی و کهن آن نمود مادی می یابد. تصویری که گویای پدیده های بومی و محلی است. بالطبع در اثر گذشت زمان، چنین بافت هایی که حکم شناسنامه شهر را دارند، دچار فرسایش فیزیکی می شوند. از این رو ضرورت به کارگیری نوعی برنامه کاربردی و جامع جهت احیاء، مرمت و بازسازی آن ها بیش از پیش روشن می شود. به خصوص امروزه با تغییر شیوه ی زیستن افراد، حضور عناصر زندگی مدرن و سبک زندگی شهرنشینی، این مسئله اهمیت خود را بیشتر نشان می دهد. سبک زندگی مفهومی اساسی در زندگی افراد است که بیانگر عقاید، گرایشات و شیوه های تفکر آنان است و در واقعیت نمود پیدا می کند. با طرح مباحث مربوط به مدرنیته، هویت، مصرف و انگیزه های مصرف کنندگان، بستر مناسبی جهت مطالعه در این زمینه فراهم شده است. لذا این مقاله به بررسی گونه های متفاوت سبک زندگی در دو بافت قدیم و جدید می پردازد. روش تحقیق پیمایشی و اسنادی با استفاده از ابزار پرسشنامه بوده است. حجم نمونه ۲۵۰ نفر تعیین و پرسشنامه از بین دو بافت قدیم و جدید شهرستان کاشان تکمیل شد. همچنین از آمارهای استنباطی (تی و من ویتنی) استفاده گردید. نتایج بررسی نشان می دهد که بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی، دینداری و مصرف گرایی با بافت قدیم و جدید رابطه وجود دارد.

واژه هان کلیدی: بافت، بافت فرسوده، بافت جدید، سبک زندگی.

۱. کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان.

۲. کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان.

آدرس پست الکترونیکی نویسنده رابط: f.torenjipoor@yahoo.com

۱-۱ - مقدمه و طرح مسئله :

بافتهای فرسوده شهر میفهمیاست که در سال
ویژه در نیمه اول دهه هشتاد پس از زلزله بمتمرکز توجه مسئولان شهر بر بهبود اختصاص دادهاست
تاکنون آمارهای متفاوتی در باره میزان انباشته فرسودگی موجود در کشور ارائه شده است
کارشناسان سیاستگذار میسکنمرکز مطالعات تکنولوژی دانشگاه علم و صنعت از وجود ۳۶ هزار هکتار یافته فرسودگی در سراسر ایران خبر میدهد .
به هر رو با آنچه حائز اهمیت است بالا بودن میزان انباشته در کشور است. علاوه بر این ، با گذشت زمان
، هر روز بر آمار یافته های فرسودگی و دو مرحله های جدیدتری به یافته فرسودگی تبدیل میشوند .
. در حال حاضر سازمان
های اجرایی مختلفی درگیر حل معضله یافته های فرسودگی هستند . این سازمان ها هر یک برنامهریزیهای جداگانه
، مفاهیم مختلف و روشهای اجرایی متعددی را در این زمینه بر گزیده اند (درگاهی و آقازاده ، ۱۳۹۱) .

همچنین تغییرات و تفاوت هایی در بافت قدیم و جدید شهر دیده می شود . به این معنا ، هر شهر متشکل از مجموعه ای از
محلهاست که به لحاظ ساختاری، تاریخی، طبقاتی، فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی و نوع کاربری دارای تفاوت ها و شباهت
هایی هستند. محلله های شهری در ایران در طول تاریخ تحولات بسیاری را تجربه کرده اند به طوری که امروزه شکل و کارکرد
محلله های شهری قدیم کاملاً متحول شده و محلله هایی با ساختار و کارکرد کاملاً متفاوت، ظهور کرده اند. محلله ها معمولاً
دارای کاربری های ویژه ای برای ساکنین و غیر ساکنین هستند به طوری که محلله های قدیمی همچنین به دلیل شکل
ساخت و سیمای خاص خود حس تعلق بیشتری نسبت به مکان برای ساکنین ایجاد می کردند و این در محلله های جدید
کمتر دیده می شود.

" در گذشته محلله های شهری قدرت قابل توجهی داشتند و بین محلله های مختلف در یک شهر همواره رقابت و حتی جنگ و
جدال هایی بر سر ایجاد قدرت بیشتر، وجود داشت. این قدرت محلله ها تابع درجه ی تمرکز فضاها و مکان هایی است که مردم
در آن روابط متقابل و رودرروی بیشتری را دارا بودند. بر این اساس در محلله هایی که از فضای جمعی و عمومی بیشتر و
متمركز تری برخوردار بودند، قدرت محلله ها برای رقابت و رویارویی با سایر محلله ها نیز افزایش می یافت" (درگاهی و آقازاده
به نقل از خاکساری ، ۱۳۹۱). در حال حاضر آن روابط چهره به چهره و پیوستگی میان افراد یک محلله ی واحد به ویژه
در محلله هایی که در روند توسعه قرار گرفته اند وجود ندارد.

پرسش اینجاست که اگر سبک زندگی با گونه های مختلف و متفاوتی که دارد و تفاوت های زیادی که میان دو سبک زندگی مدرن و کهن هست، آیا مولفه های سبک زندگی بر دیگری می توان منطبق دانست؟ اگر پاسخ منفی باشد، این بررسی نتیجه ای در بر ندارد و اساساً تطبیق دو چیز که معیار یکدیگرند، محال است اما با توجه به نظریه ی کارل مارکس که " ساختار جامعه، ذهنیت افراد آن را می سازد" و با در نظر داشتن موضوع بررسی مورد نظر که درباره ی شهرستان کاشان است و همچنین دانستن این نکته که شهرستان کاشان دارای ساختار و بافتاری کهن می باشد، می توان گفت که سبک زندگی مدرن و سنتی در این شهر، تحت تأثیر ساختار سنتی موجود در آن است. بنابراین، ساختار سنتی کاشان، همان دلیل انطباق و بررسی تشابهات و تفاوت های این دو سبک زندگی - مدرن و کهن - می باشد. با جمع بندی این مطالب، و با توجه به تعریف سبک زندگی که شامل ارزش ها، باورها، الگوهای رفتار، مصرف و... افراد می شود، می توان گونه های متفاوت سبک زندگی را در دو بافت قدیم و جدید مورد بررسی قرار داد.

بنابراین هدف اصلی این تحقیق بررسی سبک زندگی ساکنین بافت قدیم و جدید شهرستان کاشان است .

۱-۲- اهداف تحقیق :

اهداف تحقیق حاضر شامل دو دسته اهداف کلی و جزئی به شرح زیر می باشد :

۱-۲-۱- هدف کلی :

مطالعه تطبیقی سبک زندگی ساکنین بافت قدیم و جدید شهرستان کاشان .

۱-۲-۲- اهداف جزئی:

۱- بررسی رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد با بافت قدیم و جدید

۲- شناسایی رابطه دینداری (بعد اعتقادی) با بافت قدیم و جدید

۳- شناخت رابطه بین مصرف گرایی با بافت قدیم و جدید .

۱-۳- پیشینه تحقیق :

در تحقیقی نصرتی و ذوالفقاری (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر میزان دینداری بر سبک زندگی جوانان تهرانی در مناطق بالا و پایین استان تهران پرداخته اند که با استفاده از روش پیمایش انجام شده و به بررسی تطبیقی این سبک ها پرداخته شده است. در نهایت با شناسایی انواع سبک های زندگی سنتی، مدرن و ترکیبی، رابطه آن ها با میزان دینداری افراد مورد سنجش قرار گرفته است. یافته های تحقیق نشان می دهد که هر چه میزان دینداری پایین تر است، سبک های زندگی، مدرن تر و هر چه افراد دیندار تر هستند، سبک های زندگی، سنتی و غیر مدرن تر می شود. همچنین، در میان مؤلفه های اصلی سبک زندگی این پژوهش، مدیرت بدنی و توجه به بهداشت و مارکد مصرفی جوانان بیش از سایر مؤلفه های سبک زندگی تحت تأثیر مدرنیت بود و هوشکلم مدرن به خود گرفته است.

در تحقیقی دیگر رحمانی فیروز جاه و سهرابی (۱۳۹۰) رابطه سبک زندگی و دینداری از دیدگاه ابن خلدون را بررسی کرده اند. این تحقیق با روش تحلیل متنبه بر سبک زندگی بر نظام ارزشی افراد و جامعه پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می دهد که از نظر این خلدون، محیط جغرافیایی و شیوه ی معاش و جنبش کلگیرید و سنجش بدهنشین و شهر نشین با سبک های زندگی متفاوت در جامعه همیشه بود. در نوع سبک زندگی نیاز های سنجش بدهنشین

شرایط طبیعت و وجود میاد کهن شهر نشین گسترش پیدا می کند و سبک زندگی خاص خودش را به وجود می آورد. این سبک زندگی بسیار بازر صه های حیات جمعیدرارتباط قرار گرفته است و موجب تغییر در دینداری با سه بعد اعتقادی، اخلاقی، و مناسک می شود. تحقیقی توسط رحمت آبادی و آقابخشی (۱۳۸۵) تحت عنوان سبک زندگی و هویت اجتماعی جوانان است. این مطالعه به روش دلفی بر جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال طبقه متوسط شهری متمرکز بوده است. نتایج تحقیق بیانگر این است که هدف کاربردی این مطالعه ارائه معیارهایی دال بر گروه بندی های اجتماعی جدید بر مبنای سبک زندگی در دهه اخیر است که مرزهای هویت را ترسیم می کند.

تحقیقی توسط فاضلی (۱۳۸۵) تحت عنوان جوانان و انقلاب در سبک زندگی انجام شده است. در این مقاله به بررسی تحول سبک زندگی در بریتانیا پرداخته شده است. موضوع اصلی شرح این نکته است که چگونه از دهه ی ۱۹۶۰ به بعد، زندگی مردم بریتانیا تحت تأثیر ورود کالاهای اقتصادی و صنعتی مانند تلویزیون، اتومبیل، آشپزخانه ی مدرن، مسکن جدید و تحولات هنری، کاملاً دگرگون شد. در انتهای مقاله، تازه ترین اطلاعات مربوط به سبک زندگی بریتانیایی را که از بررسی عمومی خانوار در سال ۲۰۰۲ به دست آمده است، ارائه می شود.

نتایج تحقیق نشان می دهد بسیاری از آنچه در دهه ی ۶۰ و ۷۰ در بریتانیا رخ داد، در تمام اروپا و آمریکا نیز اتفاق افتاد، و آن چه این جوامع تجربه کردند، با کمی تأخیر، در جوامع دیگر نیز نفوذ کرد. بررسی های جورج ریتزر در زمینه آن چه او

مکدونالدی شدن می نامد ، بخشی از این واقعیت را نشان می دهد ؛ در ضمن کشورهای غیر غربی تنها پذیرنده و منفعل نبوده اند و به شکل های گوناگون ، رنگ محلی و بومی خود را بر فرآیندهای جدید سبک زندگی زده اند و بخشی از سبک های بومی خود را نیز حفظ کرده اند . در این تحقیق به تغییر پذیر بودن سبک زندگی هم اشاره ای می کند . همان طور که در دهه های شصت و هفتاد ، تغییراتی اساسی در سبک زندگی به وجود آمد و بعد در دهه ی اخیر ، این تغییرات شتاب و شکل دیگری یافت ، در آینده نیز ما شاهد ظهور انقلابی در سبک زندگی خواهیم بود .

تحقیقی توسط رسولی (۱۳۸۳) تحت عنوان بررسی مؤلفه های سبک زندگی در تبلیغات تجاری تلویزیون است و با استفاده از روش تحلیل محتوا و تکنیک ثبت داده ها از متن تبلیغات از طریق طراحی پرسشنامه معکوس بوده است . نتایج به دست آمده حاکی از این است که سه گونه سبک زندگی در تبلیغات مطرح شده است : سبک زندگی مبتنی بر نمایش الگوها و ارزش های مربوط به طبقات اجتماعی ، سبک زندگی مبتنی بر مصرف کالاهای فرهنگی و اقتصادی (منزلتی) و سبک زندگی مبتنی بر الگو های مدرن و سنتی . بررسی نشان می دهد از میان سبک های فوق ، بیش تر الگو ها ارزش های مربوط به زندگی مدرن و طبقات متوسط و مرفه جامعه در تبلیغات عرضه شده است .

تحقیقی توسط ابادری و چاوشیان (۱۳۸۱) تحت عنوان از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه شناختی هویت اجتماعی است که درصدد تحلیل چگونگی تغییر شالوده اجتماعی هویت در جوامع امروزی است. این تحلیل بر محور سه استدلال مجزا درعین حال همبسته پیش خواهد رفت: ۱) تحول در رابطه میان کار و فراغت ؛ ۲) چندپارگی ساختار طبقاتی در جوامع مدرن؛ و ۳) پیدایش فرهنگ مصرف. نتیجه ی این استدلال ها، پذیرش اولویت فرهنگ برساختار اجتماعی تولید و پذیرش باز تابندگی شکل گیری هویت ها در برابر جبرگرایی تبیین های ساختاری است.

با توجه به تحقیقاتی که در زمینه های سبک زندگی تاکنون انجام شده است هرکدام به بررسی یکی از مؤلفه های سبک زندگی پرداخته اند. به طور مثال ابن خلدون با در نظر گرفتن تأثیر محیط جغرافیایی، سبک زندگی را به دو سنخ بادیه نشین و شهرنشین تقسیم می کند. اما در این تحقیق به وجه دیگری از مطالعه ی سبک زندگی با هدف تطبیقی سبک زندگی در بافت قدیم و جدید در شهرستان کاشان پرداخته می شود. همچنین بررسی مؤلفه های گوناگون سبک زندگی همچون، میزان دینداری (بعد اعتقادی)، مصرف گرایی و پایگاه اقتصادی – اجتماعی افراد در دو بافت قدیم و جدید نیز مورد نظر است.

۲-۱ - چارچوب نظری :

در این بخش ، تعریف ، تاریخچه و رویکرد نظری سبک زندگی ارائه گردیده است و در ادامه نیز به بررسی مؤلفه های سبک زندگی پرداخته می شود .

سبک زندگی

سبک زندگی و تأثیرات آن اگر چه در حوزه خانه ، گرایشات و علایق فردی عمومیت دارد، اما اکنون به عنوان یکی از مباحث استراتژی فرهنگی مطرح و تحت بررسی است. سبک زندگی از ترکیب دو واژه تشکیل می شود. واژه سبک چنین تعریف شده: آن چیزی دارای سبک است که عناصر تمایز از دیگری، کل گرای، ثبات و دلالت بر مجموعه مشخصی از رموز را که حس سبکدار بودن را القا می کند در خود داشته باشد (چاوشیان به نقل از فاضلی، ۱۳۹۰). بحث در مورد سبک زندگی بخشی از ادبیات علوم اجتماعی معاصر که بعضاً ادبیات پست مدرن و بعضاً در حوزه مطالعات فرهنگی مطرح می شود، معاصر است. اساس این بحث در غرب معطوف به شرایط بسیار ویژه است که ریشه در یک جامعه با ثبات دارد و یک جامعه با ثبات به معنای سازگارهای طبقاتی است.

در مقابل این سوال که بحثی چون سبک زندگی از کجا و تحت چه شرایطی حاصل شده، لازم است به تاریخ اندیشه اجتماعی نگاه شود . در تاریخ اندیشه اجتماعی با دوره ای روبرو هستیم که در آن مناقشه جدید در مورد ماهیت امر اجتماعی در مقایسه با امر سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایجاد شده است. در ابتدا از منظر تاریخی دوره ای وجود دارد که تمایزپذیری امر اجتماعی از دیگر امور وجود نداشته است. دوره های که در آن چیزی به نام امر اجتماعی و امر فرهنگی و جامعه موجود نبود و به رسمیت شناخته نمی شد که عصر کلاسیک و عصر قبل از مدرن را در بر می گیرد . با محوریت امر اجتماعی است که بها و اهمیت کمتری به امر سیاسی داده می شود. در حالیکه در گذشته (فلسفه اجتماعی کلاسیک) ماجرا معکوس است و محوریت با امر سیاسی است تا امر اجتماعی . امر سیاسی امر کانونی است و امر اجتماعی ضعیف و سطحی است . در دوره معاصر محوریت با امر اقتصادی است. در حوزه اقتصادی جامعه و سازمان اقتصادی اهمیت یافته است . جهان مدرن و مدرنیته با جدی شدن امر اقتصادی و تبلور امر اقتصادی خود را نشان میدهد که ورود به دوره ی جدید است . همچنین برخی از متفکران مانند وبر و بلن اساساً فاقد این نوع نگاه هستند و یک نقد اجتماعی از امر سیاسی میکنند و به دفاع از جامعه ای که ماهیت فرهنگی و اجتماعی دارد، می پردازند. این نکته بسیار کلیدی است (چاوشیان به نقل از آزاد ارمکی ، ۱۳۹۰). در نتیجه ی این اتفاقات ،

مفهوم جدید سبک زندگی وارد عرصه جامعه‌شناسی قشر بندی اجتماعی شد که در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ نخست در مکتب جامعه‌شناسی قشر بندی اجتماعی بریتانیا و سپس در سایر کشورها مورد استفاده قرار گرفت بحث شیوه زندگی در جامعه‌شناسی طبقات و اقشار اجتماعی، با پژوهشها و مشاهداتی در جوامع پیشرفته غربی مطرح شد.

بدین ترتیب مفهوم سبک زندگی اولین بار در سال ۱۹۲۹ توسط آلفرد آدلر^۳، روان‌شناس اجتماعی، مطرح شد. و پس از یک دوره افول، مجدداً از سال ۱۹۶۱ مورد اقبال اندیشمندان به خصوص جامعه‌شناسان قرار گرفت. در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم سازی وجود دارد، یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰، که سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به کار رفته است و دوم به عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (مجدی و دیگران به نقل از گیدنز ۱۹۹۱؛ بورديو ۱۹۸۴؛ فدرستون^۴ ۱۹۸۷ و لاش و یوری^۵ ۱۹۹۱). در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (مجدی و دیگران به نقل از ابازری، ۱۳۸۱). جنسن^۶ (۲۰۰۷) معتقد است که بیشتر اوقات این مفهوم بدون آنکه به طور دقیق معنای روش زندگی را بدهد، مورد استفاده قرار می‌گیرد (مجدی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۳۲). همچنین می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم سبک زندگی بدیل یا جایگزینی برای مفهوم طبقه شده است (ابازری و چاوشیان، ۱۳۸۱: ۷).

۲-۲- مؤلفه‌های سبک زندگی

۱-۲-۲- مصرف و سبک زندگی

عامل مصرف در تحلیل سبک زندگی از اهمیتی اساسی برخوردار است. مصرف با کارکرد نمادین خود، هویت افراد را نشان می‌دهد. کارکرد نمایشی مصرف ناشی از این واقعیت در دنیای مدرن است که جهت‌گیری مصرف تنها ناشی از ضرورت رفع نیازهای زیستی نیست؛ بلکه انتخابی است که هویت متمایز را آشکار می‌سازد. امروزه مصرف و نیاز از هم فاصله گرفته‌اند و

۴. Addler

۵- Feathrston

۶- Lash & Urry

۱- Jensen

شکافی بین آنها به وجود آمده به نحوی که دیگر مصرف انسانی لزوماً مطابق با نیازهای انسانی نیست؛ بلکه مصرف چیزی بیش از آن است و آن شکاف را مصرف‌گرایی پر کرده است (وفا به نقل از موحد، عباسی و مرحمتی) .

ژولیت شور، به واقعیتی با عنوان «مصرف‌گرایی نوین» در عصر حاضر اشاره می‌نماید که در آن، با بالا رفتن معیارهای زندگی، افراد هیچ توجهی به قدرت خرید خود نمی‌کنند و حتی افرادی که نتوانسته‌اند به ثروت مناسبی دست یابند، از خریدهای اسراف‌گونه استقبال می‌کنند (شاهچراغیان به نقل از عیوضی، ۱۳۹۲) . در جامعه‌ی امروز ایران نیز شاهد توسعه‌ی فرهنگ مصرف در بین خانواده‌ها هستیم که این امر خود منجر به بروز سایر عوامل و تغییرات نیز می‌شود. برای مثال، افزایش مصرف‌گرایی و بالا رفتن هزینه‌ها، به تدریج می‌تواند منجر به توسعه‌ی فردگرایی، افزایش سن ازدواج، افزایش طلاق، گسترش شهرنشینی و... گردد. با توسعه‌ی فرهنگ مصرف در خانواده‌ها، طبیعتاً هزینه‌های زندگی بالا می‌رود و امکان داشتن فرزندان بیشتر فراهم نخواهد بود و این امر منجر به کاهش تعداد فرزندان خواهد شد (شاهچراغیان، ۱۳۹۲) . به علاوه با مروری بر عادات روزمره‌ی مردم نشان می‌دهد که مردم در بسیاری از الگوهای حاکم در زندگی‌شان، از الگوهای غربی پیروی می‌کنند. به عنوان مثال، کالایی همانند یخچال یا ماشین لباس شویی و ظرف شویی زاینده‌ی سبک زندگی و اهداف مصرفی غربی است. نظام فکری غرب برای ایجاد آسایش و آرامش و سهولت در زندگی و برای آنکه مردم وقت خود را صرف کارهایی نظیر لباس شستن یا ظرف شستن نکنند و بتوانند هم وقت بیشتری در اختیار داشته باشند و هم آنکه انرژی کمتری صرف کنند و زندگی راحت‌تر باشد، چنین دستگاه‌هایی را تولید کرده است. به عبارت دیگر، سبک زندگی غربی همواره به دنبال کاهش زمان مصرفی مردم برای رسیدن به اهداف در کنار ایجاد سهولت در انجام امور است. به همین دلیل، ماشین را اختراع کرد تا مردم در زمان کمتر و با سهولت بیشتر، به مقصد خود برسند.

بنابراین در این سبک زندگی، که بسیاری از الگوهایش را از اقتصاد مدرن وام گرفته، طبیعی است که مصرف کالاهای خارجی متناسب با این فرهنگ نیز اصل باشد و همچنین تکلم به انگلیسی نیز یک افتخار محسوب شود. به همین دلیل، مصرف‌کننده‌ی داخلی، مصرف کالاهای داخلی برایش توجیه ندارد و تمایل به خرید کالاهایی دارد که با فرهنگی که به او ارائه می‌شود همخوانی بیشتری داشته باشد (غضنفرنژاد، ۱۳۹۳) . به علاوه علی‌رغم تأکید به مصرف کالاهای داخلی و تشویق مصرف‌کنندگان به این موضوع، تاکنون تحقیق علمی منسجمی که میزان گرایش مصرف‌کنندگان به محصولات داخلی و پیامدهای آن را بررسی کند و نتایج آن معیای برای مقایسه با نتایج تحقیقات انجام گرفته در سایر کشورها باشد، انجام نشده است (حقیقی و حسن زاده، ۱۳۸۷: ۱) . همچنین باید اشاره کرد که پذیرش اهمیت فزاینده حوزه مصرف و فعالیت‌های سبک زندگی در شکل دادن به هویت شخصی و اجتماعی است (اباذری و چاوشیان، ۱۳۸۱) .

۲-۲-۲- دین:

دین واژه ای است عربی که در لغت به معنای اطاعت و جزا و ... آمده، و اصطلاحاً به معنای اعتقاد به آفریننده ای برای جهان و انسان، و دستورات عملی متناسب با این عقاید می باشد. از اینرو، کسانی که مطلقاً معتقد به آفریننده ای نیستند و پیدایش پدیده های جهان را تصادفی، و یا صرفاً معلول فعل و انفعالات مادی و طبیعی می دانند "بی دین" نامیده می شوند. اما کسانی که معتقد به آفریننده ای برای جهان هستند هر چند عقاید و مراسم دینی ایشان، توأم با انحرافات و خرافات باشد "با دین" شمرده می شوند. و بر این اساس، ادیان موجود در میان انسانها به حق و باطل، تقسیم می شوند، و دین حق عبارتست از: آیینی که دارای عقاید درست و مطابق با واقع بوده، رفتارهایی را مورد توصیه و تأکید قرار دهد که از ضمانت کافی برای صحت و اعتبار برخوردار باشند. با توجه به توضیحی که درباره مفهوم اصطلاحی دین، داده شد روشن گردید که هر دینی دست کم از دو بخش تشکیل می گردد: ۱- عقیده یا عقایدی که حکم پایه و اساس و ریشه ی آن را دارد. ۲- دستورات عملی که متناسب با آن پایه یا پایه های عقیدتی و برخاسته از آنها باشد. بنابر این، کاملاً بجاست که بخش عقاید در هر دینی "اصول" و بخش احکام عملی "فروع" آن دین نامیده شود چنانکه دانشمندان اسلامی، این دو اصطلاح را در مورد عقاید و احکام اسلامی بکار برده اند (www.tebyan.net). به علاوه برخی از صاحب نظران نیز معتقدند دین در شکل دهی به سبک زندگی نقش بسزایی دارد. در میان ادیان مختلف، «دین اسلام» به دلیل تأثیرگذاری بر سبک زندگی پیروان خود، مقامی برجسته و ممتاز دارد زیرا تنها به ارائه اصول و ارزش های کلی، بسنده نکرده و سنن و قوانین عملی بسیاری برای حوزه های مختلف زندگی بشر ارائه داده است؛ بنابراین، سبک زندگی ای که اسلام ارائه می دهد، طرح مهندسی ویژه ای را برای کاربرد در زندگی فردی و اجتماعی فراهم می کند (غلامرضایی ، ۱۳۸۹) .

روش تحقیق :

روش پژوهش حاضر اسنادی و پیمایشی می باشد . بدین ترتیب ، ابزار جمع آوری داده ها ، پیمایشی به صورت پرسش نامه در بررسی تطبیقی سبک زندگی ساکنین بافت فرسوده و جدید شهرستان کاشانمی باشد . جامعه ی آماری این پژوهش شهروندان شهرستان کاشان است . حجم نمونه ۲۰۰ نفر از شهروندان بافت قدیم و جدید شهرستان کاشان است . با استفاده از روش

اسنادی، ابعاد مفهومی و نظری موضوع مورد بررسی قرار گرفته و از روش پیمایشی نیز برای بررسی چگونگی توزیع و روابط بین متغیرهای وابسته و مستقل استفاده شده است. برای تحلیل شاخص‌ها نیاز است تا از شهروندان اطلاعات لازم جمع‌آوری گردد. فرمول نمونه‌گیری، کوکران است. روایی و اعتبار پژوهش با استفاده از آزمون کرونباخ در ارتباط با پرسشنامه‌های مقدماتی و نهایی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در واقع بعد از گردآوری اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه و پردازش داده‌ها با نرم‌افزار SPSS، باتوجه به سطح سنجش متغیرها از آماره‌های استنباطی (تی و من ویتنی) استفاده شده است.

۳-۲- تکنیک تحقیق: پرسشنامه ای :

روش بررسی پرسشنامه‌ای معمول‌ترین شکل تحقیق در علوم انسانی و اجتماعی است که در جهت جمع‌آوری اطلاعاتی به منظور توصیف و تبیین عقاید، گرایش‌ها و رفتار افراد و گروه‌های مورد بررسی به کار می‌رود. پرسش‌نامه ابزاری است که در آن تعدادی پرسش برای مجموعه‌ای از پاسخگویان که غالباً معرف جمعیتی وسیع‌تر هستند ساخته می‌شود (نیازی و کارکنان، ۱۳۸۴: ۱۰۲-۱۰۱).

۳-۳- فرضیات تحقیق

- ۱- بین پایگاه اجتماعی اقتصادی افراد با سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین دینداری (اعتقادی) و بافت قدیم و جدید رابطه وجود دارد.
- ۳- بین مصرف‌گرایی و بافت قدیم و جدید رابطه وجود دارد.

۴-۳-۴- جامعه آماری

جامعه آماری عبارت است از همه اعضای واقعی یا فرضی که علاقمند هستیم یافته‌های پژوهشی را به آن‌ها تعمیم دهیم. به عبارت دیگر جامعه آماری عبارت است از مجموعه افراد یا واحدها که دارای حداقل یک خصیصه مشترک باشند. جامعه می‌تواند محدود یا نامحدود باشد. البته حدود هر جامعه پژوهش برپایه تعریفی که از آن ارائه می‌شود مشخص می‌گردد (دیانی، ۱۳۸۲: ۸۴). در واقع به مجموعه عناصری گفته می‌شود که دارای یک یا چند ویژگی مشترک باشند. جامعه می‌تواند محدود و یا نامحدود باشد. جامعه‌ی محدود آن است که حدود و مقدار عناصر آن کاملاً مشخص باشد. همچنین برای محقق که می‌خواهد پارامترهای جامعه را از آماره‌های نمونه تخمین بزند اولین مسأله تعیین جامعه مربوط است (ایران نژاد پاریزی، ۱۳۸۲:

۱۳۰). جامعه آماری در پژوهش حاضر شهروندان شهرستان کاشان می باشند که شامل منطقه های بافت قدیم و جدید شهری میباشد. بافت قدیم شهر: خیابان محتشم، خیابان دروازه اصفهان، خیابان امام است. بافت جدید شهر شامل: خیابان امیرکبیر، خیابان شاهد، میدان پلیس است که همه رده های سنی را شامل می شود.

حجم نمونه مورد بررسی نیز ۲۵۰ نفر می باشد.

جدول ۱: شاخص های اصلی پژوهش و گویه های شاخص ها

شاخص های اصلی پژوهش	گویه های شاخص ها
پایگاه اقتصادی - اجتماعی	۱. تحصیلات؛ ۲. شغل؛ ۳. درآمد ماهیانه؛ ۴. قیمت تقریبی منزل مسکونی شخصی.
مصرف گرایی (مقدار آلفای کرونباخ: ۰/۷۶۸)	۱. در هنگام خرید بیشتر به خرید کالاهای تجملی و تزیینات می پردازم. ۲. لباس خود را متناسب بامد انتخاب می کنم. ۳. در انتخاب لباس به زیبایی و رنگ لباس اهمیت می دهم. ۴. مارک لباس یکی از عوامل مهم در انتخاب لباس است. ۵. در خرید اتومبیل مدل و گران قیمت بودنش برایم مهم است. ۶. به روز بودن گوشی تلفن همراه مهم است.
دینداری (بعد اعتقادی) (مقدار آلفای کرونباخ: ۰/۶۵۰)	۱. شیطان واقعاً وجود دارد. ۲. اگر ما امر به معروف و نهی از منکر را ترک کنیم، فساد و فحشا همه جا را پر می کند. ۳. قرآن کلام خداوند است و هر چه می گوید حقیقت محض است. ۴. این دنیای پر از ظلم و جور با ظهور حضرت مهدی (عج) پر از عدل و داد خواهد شد. ۵. من به وجود فرشتگان اعتقاد دارم. ۶. هنوز مطمئن نیستم که خداوند واقعا وجود دارد. ۷. کسی که به خدا ایمان دارد از مرگ نمی ترسد.
دینداری (بعد پیامدی) (مقدار آلفای کرونباخ: ۰/۶۷۰)	۱. در مورد خرید و فروش مشروبات الکلی نباید اینقدر سخت گیری کرد. ۲. تقلب در پرداخت مالیات کار نادرستی است. ۳. رهبران سیاسی باید کاردان باشند، مذهبی بودن یا نبودنشان چندان مهم نیست. ۴. به نظر می رسد بسیاری از قوانین اسلام را نمی توان در جامعه ی امروزی اجرا کرد. ۵. با پدیده ی بد حجابی باید با قاطعیت مبارزه کرد. ۶. زنان هم باید بتوانند در مسابقات ورزشی مثل فوتبال به عنوان تماشاچی شرکت کنند.

<p>۱. به جای درگیر شدن با چیزهای نو که نمی‌شناسیم، بهتر است با همان چیزهای موجود بسازیم. ۲. باید به کار نیاکان احترام بگذاریم و نباید تصور کنیم که شناخت ما بهتر از آن هاست. ۳. تا عمر زیادی از آدم سپری نشود آدم عاقل نمی‌شود. ۴. چیزهایی که در مدت طولانی - درست می‌شود، معمولاً از عقلانیت بیشتری برخوردار است. ۵. معمولاً ایجاد تغییر، اوضاع را وخیم تر می‌کند. ۶. چیزهای جدید به جای اینکه به حل مشکلات کمک کنند، بیشتر زحمت آدم را زیاد می‌کنند. ۷. کارهایی را دوست دارم که خوب بودن آن‌ها در جامعه و زندگی مردم ثابت شده باشد.</p>	<p>سنت گرایی/انجده گرایی</p> <p>(مقدار آلفای کروناخ: ۰/۷۳۶)</p>
<p>۱. اوقات فراغت در زندگی نقش بسیار مهمی دارد. ۲. برای گذراندن اوقات فراغت از فن آوری های جدید مانند رایانه، اینترنت، سینما و... استفاده می‌کنم. ۳. به آرایش و وضع ظاهری خود خیلی توجه می‌کنم. ۴. جذاب و خوش قیافه بودن جزء صفات با اهمیت زندگی من است.</p>	<p>الگوهای رفتاری</p> <p>(مقدار آلفای کروناخ: ۰/۶۶۵)</p>

یافته های تحقیق و توصیف داده ها :

۱-۱. مشخصات عمومی پاسخگویان

از نظر سنی، تعداد کل پاسخگویان ۲۵۰ نفر می باشد که سن پاسخگویان به پنج دسته تقسیم می شود، که بیشترین گروه سنی را افراد ۲۱ تا ۲۶ سال با مقدار فراوانی (۹۵ (۰/۳۸))، بعد از آن گروه سنی ۱۵ تا ۲۰ سال با مقدار فراوانی (۵۶ (۲۲/۴))، بعد از آن گروه سنی ۲۷ تا ۳۲ سال با مقدار فراوانی (۵۱ (۲۰/۴))، بعد از آن گروه سنی ۳۳ تا ۳۸ سال با مقدار فراوانی (۳۳ (۱۳/۲))، و آخرین گروه سنی ۳۹ تا ۴۴ سال با مقدار فراوانی (۱۵ (۶ درصد)) می باشد. از لحاظ جنسیت پاسخگویان بیشتر پاسخگویان با تعداد ۱۳۹ (۵۵/۶ درصد) زن هستند و بعد از آن با تعداد ۱۱۱ (۴۴/۴ درصد) مرد می باشند. از نظر وضعیت تاهل بیشترین تعداد پاسخگویان با مقدار ۱۴۱ (۵۶/۴ درصد) مجرد و متاهل ها خم با مقدار ۱۰۹ (۴۳/۶ درصد) می باشند. از نظر بعد خانوار بیشتر تعداد افراد خانواده از بین پاسخگویان ۴ فرزند با فراوانی ۸۴ (۳۳/۶) و کمترین آن ۸ و ۹ فرزند با فراوانی ۴ (۱/۶) می باشد.

از نظر تحصیلات بیشتر پاسخگویان دارای مدرک های فوق دیپلم و لیسانس با مقدار ۱۱۶ (۴۶/۴) می باشد و کم ترین فراوانی مربوط به بی سواد (ابتدایی) و تحصیلات حوزوی ۲ (۰/۸) می باشد. از نظر قیمت منزل بیشترین فراوانی مربوط به خانه هایی با

قیمتی کمتر از ۲۰۰ میلیون می باشد با تعداد ۱۰۸ (۴۳/۲) و کمترین آن مربوط به خانه های بالاتر ۴۰۰ میلیون می باشد با تعداد ۱۵ (۶) می باشد، از نظر درآمد بیشترین فراوانی مربوط به ۵۰۰ تا ۱ میلیون تومان با مقدار ۱۱۰ (۴۴) می باشد و بعد از آن از ۱ تا ۱۵۰۰ میلیون تومان می باشد با مقدار ۴۲ (۱۶/۸) می باشد، بعد از آن درآمد بین ۱۵۰۰ تا ۲ میلیون تومان با مقدار ۲۸ (۱۱/۲) می باشد، بعد از آن درآمد کمتر ۵۰۰ هزار تومان با مقدار ۱۵ (۶) می باشد و در آخر کمترین فراوانی مربوط به درآمد بالای ۳ میلیون با مقدار ۵ (۲) می باشد.

از نظر منطقه سکونت به طور مساوی ۱۲۵ (۵۰ درصد) در بافت قدیم و جدید می باشد.

آزمون فرضیات :

جدول ۲. همبستگی مصرف گرایی و بافت قدیم و جدید «۱»

بافت شهری	فراوانی	میانگین	آزمون T	سطح معناداری
جدید	۱۲۵	۲/۶۸۲	۲/۹۴۳	۰/۰۰۴
قدیم	۱۲۵	۲/۴۵۰		

مقایسه‌ی میانگین‌های میزان مصرف گرایی در بین بافت جدید ۲/۶۸۲ و ۲/۴۵۰ در بافت قدیم می باشد، مقدار آماره‌ی T (۲/۹۴۳) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۴) نشان دهنده‌ی آن هستند که از نظر مصرف گرایی در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد. به بیان دیگر، بافت تأثیر در میزان مصرف گرایی دارد.

جدول ۲. همبستگی پایگاه اقتصادی- اجتماعی و بافت قدیم و جدید «۱»

بافت شهری	فراوانی	میانگین	آزمون Mann- Withney U	سطح معناداری
جدید	۱۲۵	۲/۹۰	5528/50	۰/۰۰۰

		۲/۶۶	۱۲۵	قدیم
--	--	------	-----	------

مقایسه‌ی میانگین‌های میزان پایگاه اقتصادی- اجتماعی در بافت جدید ۲/۹۰ و ۲/۶۶ در بافت قدیم می باشد، به دلیل غیر نرمال بودن همبستگی از آزمون **Mann-Withney U** استفاده می شود. مقدار آماره‌ی **Mann-Withney U** (5528/50) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰) نشان دهنده‌ی آن هستند که از نظر پایگاه اقتصادی- اجتماعی در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد. به بیان دیگر، بافت تأثیر در پایگاه اقتصادی- اجتماعی دارد.

جدول ۲. همبستگی دینداری (بعد اعتقادی) و بافت قدیم و جدید «۱»

بافت شهری	فراوانی	میانگین	آزمون- Mann- Withney U	سطح معناداری
جدید	۱۲۵	۳/۱۰	۶۲۳۳/۵۰	۰/۰۰۵
قدیم	۱۲۵	۳/۲۶		

مقایسه‌ی میانگین‌های میزان **دینداری (بعد اعتقادی)** در بافت جدید ۲/۹۰ و ۲/۶۶ در بافت قدیم می باشد، به دلیل غیر نرمال بودن همبستگی از آزمون **Mann-Withney U** استفاده می شود. مقدار آماره‌ی **Mann-Withney U** (۶۲۳۳/50) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۵) نشان دهنده‌ی آن هستند که از نظر دینداری (بعد اعتقادی) در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد. به بیان دیگر، بافت تأثیر در دینداری (بعد اعتقادی) دارد.

نتیجه گیری :

با وجود اینکه مفهوم "سبک زندگی" به طور ضمنی در اندیشه و آراء ماکس وبر، تورستین و وبلن وجود دارد، ولی حیات آن متعلق به دو دهه اخیر و متأثر از آثار پیر بوردیو و تحول در نظام طبقاتی و شکل گیری زندگی شهری با جوانان و نسل جدید است. همان طور که اشاره شد، "سبک زندگی" در بافت قدیم و جدید در ارتباط با پایگاه اقتصادی - اجتماعی ، مصرف و دینداری (بعد اعتقادی) است . در بافت

قدیم به بررسی محلات قدیم خیابان های محتشم کاشانی ، امام خمینی و دروازه اصفهان پرداخته شد، در بافت جدید خیابان های امیرکبیر ، بلوار دانش و فاز ۲ مورد بررسی قرار گرفت . حجم نمونه ۲۵۰ نفر بوده که به طور مساوی ۱۲۵ (۵۰ درصد) نفر در بافت قدیم و جدید مورد بررسی قرار گرفتند .

نتایج نشان می دهد هر سه فرضیه ی تحقیق تأیید شده است .به بیان دیگر در فرضیه ی مصرف مقایسه ی میانگین های میزان مصرف گرایی در بین بافت جدید ۲/۶۸۲ و ۲/۴۵۰ در بافت قدیم می باشد ، مقدار آماره ی T (۲/۹۴۳) و سطح معناداری آن (۰/۰۰۴) نشان دهنده ی آن هستند که از نظر مصرف گرایی در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد. در فرضیه ی پایگاه اقتصادی و اجتماعی مقایسه ی میانگین های میزان پایگاه اقتصادی- اجتماعی در بافت جدید ۲/۹۰ و ۲/۶۶ در بافت قدیم می باشد و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰) نشان دهنده ی آن هستند که از نظر پایگاه اقتصادی- اجتماعی در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد.

در دینداری (بعد اعتقادی) ، مقایسه ی میانگین های میزان دینداری (بعد اعتقادی) در بافت جدید ۲/۹۰ و ۲/۶۶ در بافت قدیم می باشد و سطح معناداری آن (۰/۰۰۵) نشان دهنده ی آن هستند که از نظر دینداری (بعد اعتقادی) در بین دو بافت شهری؛ قدیم جدید تفاوت معنادار وجود دارد

با این وجود "سبک زندگی" جامعه ایرانی دارای الگویی خاص می باشد؛ تکثر، محوریت مصرف ، دین، انسان مدرن و زندگی شهری، صفات و ویژگی های اصلی این "سبک زندگی" هستند (آزاد ارمکی ، ۱۳۸۶) . اما دریافتیم که بافت بر سبک زندگی و شیوه ی زیستن افراد اثر م گذارد . لذا طراحی و بافت شهری از جمله موضوعاتی است که باید مورد توجه و سرمایه گذاری قرار گیرد .

منابع :

- ابادری ، یوسفعلی ، چاوشیان ، حسن ، (۱۳۸۱) ، از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه شناختی هویت اجتماعی ، نامه علوم اجتماعی .

آزاد ارمکی ، تقی ، (۱۳۸۶) ، الگوهای سبک زندگی در ایران .

-ایران نژاد پاریزی، مهدی ، (۱۳۸۲)، **روش های تحقیق در علوم اجتماعی**، انتشارات مدیران، چاپ دوم، تهران .

- حقیقی ، محمد ، حسن زاده ، ماشاله ، (۱۳۸۷) ، مقایسه میزان تمایل به مصرف کالاهای داخلی در تهران با سایر مناطق جهان و بررسی پیامدهای آن بر ارزیابی و ترجیح محصولات ، **پژوهش های مدیریت در ایران** ، دوره ۱۳ ، شماره ۴ .

-دیانی، محمد حسین، (۱۳۸۲)، **گلوگاههای پژوهش در علوم اجتماعی**، انتشارات کتابخانه رایانه ای، چاپ اول، مشهد .

- غلامرضایی، علی اصغر ، (۱۳۸۹) ، مبانی مصرف گرایی در دنیای جدید و اصول مصرف در اسلام با تأکید بر رسانه ملی ، **فصلنامه پژوهش های ارتباطی** . سال هفدهم . شماره ۱ .

- مجدی ، علی اکبر ، صدر نبوی ، رامپور ، بهروان ، حسین ، هوشمند ، محمود ، (۱۳۸۹) ، سبک زندگی جوانان ساکن شهر مشهد و رابطه آن با سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین ، **مجله علوم اجتماعی دانشکده ی علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد** ، سال هفتم ، شماره دوم .

نیازی ، محسن ، کارکنان نصرآبادی ، محمد ، (۱۳۸۴) ، **تکنیک های تحقیق در علوم اجتماعی** ، نشر دعوت ، تهران .

antiobelisk.mihanblog.com

anthropology.ir

www.borhan.ir

www.hawzah.net

www.maaref.porsemani.ir

www.rahebartar.ir

www.rcirib.ir

www.tebyan.net